

Laugardaginn 18. desember 1943.

Kærumálið nr. 15/1943. Gísli Kristjánsson

(Sveinbjörn Jónsson)

gegn

Skipaútgerð ríkisins (Ólafur Þorgrímsson).

Krafa um vísun máls frá héraðsdómi tekin til greina.

Dómur hæstaréttar.

Með kæru 27. nóv. s. l., er hingað barst 2. þ. m., hefur sóknaraðili skotið til hæstaréttar úrskurði sjó- og verzlunar-dóms Reykjavíkur, uppkveðnum 25. nóv. s. l., þar sem kröfu um vísun málsins: Skipaútgerð ríkisins gegn Gísla Kristjánssyni frá héraðsdómi er hrundið. Krefst sóknaraðili þess, að úrskurður þessi verði úr gildi felldur og honum dæmdur málskostnaður í héraði og fyrir hæstarétti eftir mati dómsins. Varnaraðili krefst þess hins vegar, að úrskurðurinn verði staðfestur og sóknaraðilja dæmt að greiða honum málskostnað fyrir hæstarétti eftir mati dómsins.

Kærumál þetta hefur verið flutt munnlega fyrir hæstarétti, sbr. 3. málsg. 199. gr. laga nr. 85/1936.

Varðskipið Ægir, sem veitti liðsinni það, sem í máli þessu er krafizt launa fyrir, er eign ríkisins og rekið á kostnað þess. Var löggjafarvaldinu þegar af þeirri ástæðu heimilt að setja ákvæði þau, er í 2. málsg. 22. gr. laga nr. 32/1943 getur, um notkun skipsins til bjargstarfa, um laun fyrir slíkan starfa og ákvörðun þeirra. Hins vegar ber undir dómstóla að skera úr um það, hvort aðili sá, sem lögin fela ákvörðun launanna, fer um það eftir löglegum sjónarmiðum.

Samkvæmt þessu ber að fella hinn áfrýjaða úrskurð úr gildi og vísa málinu frá héraðsdómi.

Eftir þessum úrslitum þykir rétt, að varnaraðili greiði sóknaraðilja kr. 600.00 í málskostnað í héraði og fyrir hæstarétti.

Því dæmist rétt vera:

Hinn áfrýjaði úrskurður er úr gildi felldur, og vísast málinu frá héraðsdómi.

Varnaraðili, Skipaútgerð ríkisins, greiði sóknaraðilja, Gísla Kristjánssyni, kr. 600.00 í málskostnað í héraði og fyrir hæstarétti.

Dóminum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.

Úrskurður sjó- og verzlunardóms Reykjavíkur 25. nóv. 1943.

Mál þetta, sem tekið var til dóms eða úrskurðar 19. þ. m., er með samkomulagi aðilja höfðað hér fyrir sjó- og verzlunardóminum með stefnu, útgefinni 11. júní s. l., af Pálma Loftssyni forstjóra hér í bæ f. h. Skipaútgerðar ríkisins gegn Gísla Kristjánssyni útgerðarmanni, Norðfirði, eiganda v/s Sæfinns N.K. 76, til greiðslu bjarglauna, að fjárhæð kr. 165000.00 auk 6% ársvaxta frá stefnudegi til greiðsludags og málskostnaðar eftir mati dómsins.

Sigurði Kristjánssyni, forstjóra Samabyrgðar Íslands á fiskiskipum, hefur og verið stefnt til réttargæzlu fyrir hönd váttryggjenda v/s Sæfinns.

Stefndur hefur gert þá aðalkröfu í málinu, að því verði vísað frá dómi og stefnandi dæmdur til að greiða hæfilegan málskostnað.

Stefnandi krefst þess hins vegar, að frávisunarkröfu stefnds verði hrundið og sjó- og verzlunardómurinn felli efnisdóm í málinu eftir löglegan undirbúning og stefndur verði dæmdur til greiðslu málskostnaðar fyrir þenna hluta málsins, en munnlegur málflutningur hefur farið fram um frávisunarkröfu stefnds samkvæmt heimild í 108. gr. einkamálalaganna nr. 85 1936.

Málavextir eru þeir, að hinn 29. apríl s. l. brotnaði skrífuöxull á skipi stefnds, v/s Sæfinni, þar sem það var statt 223 sjómilur í suðaustur frá Vestmannaeyjum. Sendu þá skipverjar út beiðni um hjálp skipinu til handa, og samkvæmt því tók varðskip ríkisins, Ægir, að leita að Sæfinni. Kom Ægir á vettvang næsta dag og dró síðan Sæfinn til Vestmannaeyja, en þangað var komið 2. maí s. l. Telur stefnandi, að hjálp sú, er Ægir veitti Sæfinni í þetta skipti, hafi verið björgun í skilningi siglingalaganna og krefur því f. h. eiganda varðskipsins og skipverja þess stefnda um björgunarlaun, eins og í stefnu greinir, fyrir björgun skips án farms.

V/s Sæfinnur, sem er 102 „brúttó“ smalestir að stærð, er samkvæmt heimild í gildandi lögum um váttryggingarfélög fyrir vélbáta tryggður í vélbátatryggingarfélagi Norðfjarðar, og hefur stefndur því frávisunarkröfu sinni til stuðnings skirskotað til 2.

málsgr. 22. gr. laga nr. 32 frá 11. júní 1942 um váttryggingarfélag fyrir vélbáta, en ákvæði þetta er svo hljóðandi:

„Öll þau skip, sem tryggð eru samkvæmt lögum þessum eða af Samábyrgðinni, svo og öll þau skip, sem Skipaútgerð ríkisins eða ríkissjóður gerir út eða sér um útgerð á, eru skyld til að hjálpa hvert öðru úr háska. Greiðslu fyrir slíka hjálp verður ekki krafizt eftir venjulegum björgunarreglum, heldur skal hún ákveðin af stjórn hlutaðeigandi félags, ef bæði skipin eru tryggð hjá sama félagi, ella af stjórn Samábyrgðarinnar. Greiða skal aðeins það fjártjón og þann tilkostnað, sem hjálpin hefur bakað þeim, er hana veitti. Sbr. einnig 13. gr. 3. málsgr., og aldrei getur greiðslan orðið hærri en váttryggingarfjárhæð skipsins, sem hjálpina þáði. Ákvæði laga nr. 32 9. jan. 1935 um hlutdeild skipshafnar í björgunarlaunum breytist í samræmi við ákvæði greinar þessarar.“

Telur stefndur lagaákvæði þetta svo skýrt, að tvímælalaust sé, að dómstólar eigi ekki úrlausn þess, hverja þóknun stefnanda beri fyrir umrædda hjálp, enda séu lögin á engan hátt þannig úr garði gerð, að unnt sé að meta þau ógild.

Af hálfu stefnanda er því hins vegar haldið fram, að umrætt lagaákvæði brjóti í bág við stjórnarskrána, þar sem hvorttveggja sé, að óheimilt sé að taka mál sem þessi — og á milli aðilja sem þeirra, er í máli þessu greinir, — undan úrskurðarvaldi dómstólanna, og óheimilt sé að ákveða endurgjald fyrir veitta hjálp á þann hátt, sem þar er gert.

Í lögum nr. 23 1921 um váttryggingarfélag fyrir fiskiskip (Samábyrgð Íslands á fiskiskipum) er ákvæði um, að öll skip og bátar, sem váttryggð eru í Samábyrgðinni, séu skyld að hjálpa hvert öðru úr háska og sama gildi um skip annarra félaga, hafi þau og Samábyrgðin samið um að veita hvert öðru slíka hjálp. Borgunar fyrir hjálpina verði eigi krafizt eftir venjulegum björgunarreglum, heldur skuli hún ákveðin af stjórn Samábyrgðarinnar eða gerðardómi, og miðist hún við tilkostnað þann og fjártjón, sem hjálpin hefur bakað þeim, er veitti. — Í hinum fyrstu viðtæku lögum um váttryggingarfélag fyrir vélbáta nr. 27 1938 (2. málsgr. 23. gr.) var gert ráð fyrir sams konar skyldu um hjálp af hálfu þeirra skipa, sem tryggð voru samkvæmt lögunum eða af Samábyrgðinni, og skyldi stjórn hlutaðeigandi váttryggingarfélags eða gerðardómur (ef aðiljar yrðu ásáttir um slíkt) ákveða þóknun fyrir hjálpina á sama hátt og segir í lögum nr. 23 1921, þó þannig, að þóknunin yrði aldrei hærri en næmi váttryggingarfjárhæð þess skips, er hjálpina þáði. — Með lögum nr. 38 frá 27. júní 1941 var ákvæðum þessum breytt að því leyti, að tiltekið var, að þóknunin skyldi ákveðin af stjórn hlutaðeigandi váttryggingarfélags, ef bæði skipin væru tryggð hjá sama félagi, en ella af stjórn Samábyrgðarinnar. Jafnframt voru annars staðar í lögunum ákvæði um, að ágreining milli félags og skips-

eiganda mætti bera undir gerðardóm þriggja manna, og ágreining milli félaga, sem endurtryggja hjá Samábyrgðinni, og milli félaganna og Samábyrgðarinnar skyldi leggja í gerð á sama hátt. — Þessi síðasttöldu lög (nr. 27 1938 og 38 1941) voru síðan felld úr gildi með lögum nr. 32 1942, og fjallar 2. málsg. 22. gr. þeirra laga, — sem áður er rakin, — um skyldu skipa til að veita hvert öðru hjálp úr háska svo og um ákvörðun þóknunar fyrir slíka hjálp. Í 32. gr. laganna eru síðan óbreytt ákvæði fyrri laga (nr. 27 1938 og 38 1941) um gerðardóma.

Þess er að geta, að hinn 12. febrúar 1942 mun það samkomulag hafa orðið milli ríkisstjórnarinnar og Samábyrgðarinnar, að veittu varðskipin eða þau önnur skip, sem Skipautgerð ríkisins gerði út, aðstoð skipum, sem tryggð voru samkvæmt lögum nr. 27 1938 eða af Samábyrgðinni, skyldi fyrst um sinn, þar til öðruvisi yrði ákveðið, ekki krafist greiðslu fyrir slíka hjálp eftir venjulegum björgunarreglum, heldur skyldi hún miðast við það fjártjón og þann tilkostnað, er hjálpin bakaði Skipautgerðinni, og þó aldrei vera hærri en váttryggingarfjárhæð skipsins, er hjálpina þáði. Skyldi þetta samkomulag þó aðeins ná til þess hluta greiðslunnar, er rýnni til skipsins eða útgerðar þess, en skerða að engu þann hluta, er skipverjum bæri samkvæmt varðskipalögum eða almennum reglum um björgunarlaun. — Eftir því sem ráða mátti af hinum munnlega málflutningi um frávisunarkröfuna, eru aðiljar sammála um, að samkomulag þetta hafi fallið niður með setningu ákvæðanna í 2. málsg. 22. gr. laga nr. 32 1942, og þau ein komi því hér til álita.

Eins og sést af framanskráðu, hefur löggjafinn um alllangt skeið tekið þau mál undan úrskurðarvaldi dómstóla, er um var að ræða ákvörðun þóknunar fyrir hjálp, sem skip, er váttryggð voru í sama eða sams konar félagi eða hjá sama endurtryggingarfélagi, veittu hvert öðru. Hafa dómstólar eigi talið, að með undantöku slíkra mála frá dómstólunum væri brotið í bág við hér að lútandi ákvæði stjórnarskrárinnar, enda hafa framangreindir aðiljar sameiginlegra hagsmuna að gæta í málum þessum, þ. e. að váttryggingarkjör þeirra verði sem bezt og hagkvæmust, og tilgangur nefndra lagaákvæða mun einmitt vera sá að koma því til leiðar (sbr. greinargerð með lagafrumvarpinu á Alþingi og umræður þar). Í 2. málsg. 22. gr. laga nr. 32 1942 er sá viðauki gerður, að sams konar mál aðilja, sem geta verið utan fyrrgreindra váttryggingarféлага, — eins og er um stefnanda þessa máls, — eru á sama hátt tekin undan úrlausn dómstólanna og fengin í tilviki því, er hér um ræðir, í hendur stjórnar Samábyrgðarinnar einnar, enda verður ekki séð, að heimild sé til að leggja mál sem þetta fyrir gerðardóm samkvæmt 32. gr. laganna. Það er að visu svo, að nefnt lagaákvæði gerir ráð fyrir, að allir þeir aðiljar, sem þar eru greindir, njóti gagnkvæmra

hlunninda samkvæmt greininni, en þó er sá munur á afstöðu stefnanda þessa máls og annarra þeirra aðilja, er greinin tiltekur og eru innan fyrrnefndra félagsamtaka, að hann nýtur eigi góðs af bættum váttryggingarkjörum hjá þessum samtökum, eins og málsmeðferð sú, sem greinin ákveður, á einmitt sérstaklega að tryggja. Gagnvart stefnanda verður þessi tilgangur löggjafans því eigi talinn réttlæta þessa afbrigðilegu málsmeðferð, og með því að hér er aðilja, sem hefur mikilla hagsmuna að gæta, að sú þóknun, sem stefnandi fær fyrir umrædda hjálp, verði sem minnst, einkum falið úrskurðarvald um upphæð hennar, þá þykir nefnt lagaákvæði ganga að þessu leyti of langt um undantöku mála frá handhöfum dómsvaldsins, og stefnandi verði því eigi talinn við það bundinn. Þykir því eigi bera að frávísa máli þessu, heldur dæma það að efni til eftir löglegan undirbúning. Eftir atvikum þykir þó rétt, að málskostnaður falli niður í þessum hluta málsins.

Í máli þessu skipuðu sjó- og verzlunardóminn þeir Árni Tryggvason, fulltrúi lögmanns, formaður og meðdómendurnir Jón Axel Pétursson hafnsögumaður og Þorsteinn Þorsteinsson hagstofustjóri.

Því úrskurðast:

Máli þessu visast eigi frá dómi, heldur verður það dæmt að efni til.

Málskostnaður falli niður.

Mánudaginn 20. desember 1943.

Kærumálið nr. 16/1943. Jón B. Valfells
gegn

Gunnari Árna Sveinssyni.

Ómerking og heimvísun.

Dómur hæstaréttar.

Með kæru, sem hingað barst 8. þ. m., hefur sóknaraðili skotið til hæstaréttar úrskurði, uppkveðnum 19. nóv. þ. á. í fógetarétti Gullbringu- og Kjósarsýslu af Oddgeiri Magnússyni, fulltrúa sýslumanns, um vitnaskyldu Þorsteins Sigurðssonar í útburðarmálinu: Jón B. Valfells gegn Gunnari Árna Sveinssyni. Krefst sóknaraðili þess, að úrskurðurinn verði felldur úr gildi og nefndu vitni dæmt skylt að svara